

TASAVVUFUN ANA KONULARI (5)

(...düenden devam)

Şimdi fenâ'nın, ifrata vardırılmış şekli olan vahdet-i vücudu izah edelim:

II- VAHDET-İ VÜCUD

Vahdet-i vücûd (varlık birliği) fikrini sistemleştiren mutasavvıf, Muhyi'd-dîn İbnu'l-Arabî'dir. Ondan önce de İslâm dünyasında bu fikrin temellerini bulmaktayız. Özellikle Gazalî'nin eserlerinde bu fikre çok yaklaştığını görmekteyiz ama onlarda bu fikir açıkça ortaya atılıp sistemleştirilmemiştir. İleri sürülen görüşler, fena fillah sınırını zorlamakta ise de henüz o sınırı pek aşmamaktadır. İbnu'l-Arabî'dir ki bu düşünceyi görüşlerinin temeli yapmış ve bunu bütün İslâm tasavvufuna yaymıştır.

İbnu'l-Arabî'ye göre varlık, bir tek hakikatten ibarettir. Çeşitlenme ve çoğalma, dış duyuların meydana getirdiği zahiri bir şeydir. Allah mutlak varlıktır. O'nun varlığının sebebi yoktur. O, kendi zatiyle vardır. O'nu bilmek, varlığını bilmektir. Zatının hakikatini bilmek mümkün değildir.

Allah ezelde vardı ve kendisiyle beraber hiçbir şey yoktu. Âlemi yaratmak isteyince kendinde mevcut ve her şeyin aslı olan; kadimle kadim, muhdesle muhdes sıfatını kazanan Küllî Hakikat'e, Allah'tan Hebâ denen bir hakikat tecellî etti (taştı, göründü). Bu, tıpkı yapılacak binanın, kâğıt üzerine plânını çizmeğe benzer. Sonra Yüce Allah, kendi nuruyla o hebâyâ tecellî etti (filozoflar buna küllî heyûlâ derler). Bütün âlem, potansiyel olarak bu hebada var idi. Hebada bulunan her şey, gelen bu tecellî nurunu kendi istidadına göre kabul etti. Bu nuru en çok alan da hebâda bulunan Hakikat-i Muhammediyye idi. Buna akıl da denir. Böylece ilk varlığa çıkan şey, akıl yani Hakikat-i Muhammediyye oldu. Bu suretle Allah'ın tecellîsinden hebâ ve hebânın tecellîsinden âlem meydana geldi.

Allah bizi şu belirli şekillerde yaratacağını, ezelden beri biliyordu. Eğer bizi bu şekilde bilmeseydi yaratmazdı. Bu şekli başka yerden de almadı. Çünkü kendisinden başka bir varlık yoktu ki oradan alsın. Demek ki kendi bilgisinde bizim bu şeklimiz vardı. Bizi ezeli bilgisiyyle böyle

bilmişti. O halde biz, bilkuvve O'nda vardık. O'nun bizi bilmesinin aynısı olan bizim misalimiz (düşünce halindeki varlığımız, bir başka deyişle Allah'ın bizim hakkımızdaki bilgisi), kendi kıdemiyle kadimdir. Çünkü bilgi O'nun sıfatıdır. Sıfatı da ezeldir. Allah, bizi yaratacağını sonradan bilmiş olamaz (İbnu'l-Arabî, al-Futühâtu'l-Mekkiyye, 1/153-154, Mısır, 1293).

(devamı yarın..)